Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

19 decembrie 2024*

„Trimitere preliminară – Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE – Protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii – Articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Acces la o instanță judecătorească independentă și imparțială – Răspunderea unui stat membru pentru prejudiciile cauzate particularilor prin încălcarea dreptului Uniunii – Încălcare de către o instanță națională de ultim grad care statuează în materia taxei pe valoarea adăugată (TVA) – Competența unei instanțe de ultim grad având calitatea de pârâtă în litigiu – Compunerea completului de judecată”

În cauza C-369/23,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă, Bulgaria), prin decizia din 9 iunie 2023, primită de Curte la 9 iunie 2023, în procedura

„Vivacom Bulgaria” EAD

împotriva

Varhoven administrativen sad,

Natsionalna agentsia za prihodite,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul K. Lenaerts, președintele Curții, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul C. Lycourgos (raportor), președintele Camerei a treia, domnii S. Rodin și J. Passer și doamna O. Spineanu-Matei, judecători,

avocat general: doamna T. Ćapeta,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru „Vivacom Bulgaria” EAD, de S. Kostov și S. Yordanova, advokati;

* Limba de procedură: bulgara.

– pentru Varhoven administrativen sad, de A. Adamova-Petkova, T. Kutsarova-Hristova și M. Semov;

– pentru guvernul bulgar, de T. Mitova și R. Stoyanov, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de K. Herrmann, E. Rousseva și P. J. O. Van Nuffel, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 11 iulie 2024,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între „Vivacom Bulgaria” EAD, pe de o parte, și Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă, Bulgaria) și Natsionalna agentsia za prihodite (Agenția Națională a Veniturilor Publice, Bulgaria) (denumită în continuare „NAP”), pe de altă parte, în legătură cu repararea prejudiciului pe care Balgarska telekomunikatsionna kompania EAD (denumită în continuare „BTK”), devenită Vivacom Bulgaria, l-ar fi suferit ca urmare a unei încălcări a dreptului Uniunii.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE prevede:

„Statele membre stabilesc căile de atac necesare pentru a asigura o protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii.”

4 Articolul 47 din cartă prevede:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.

Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărată și reprezentată.

Asistența juridică gratuită se acordă celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a le asigura accesul efectiv la justiție.”

Dreptul bulgar

Codul de procedură administrativă

5 Articolul 1 punctul 3 din Administrativnoprotsesualen kodeks (Codul de procedură administrativă), în versiunea aplicabilă procedurii principale (DV nr. 94 din 29 noiembrie 2019) (denumit în continuare „Codul de procedură administrativă”), are următorul cuprins:

„Prezentul cod reglementează procedura de despăgubire pentru prejudiciile cauzate prin acte, acțiuni sau inacțiuni ilicite ale autorităților administrative și ale agenților, precum și pentru prejudicii care rezultă din activitatea jurisdicțională a instanțelor administrative și a Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă).”

6 Potrivit articolului 128 alineatul 1 punctul 6 din acest cod:

„În competența instanțelor de contencios administrativ intră toate cauzele cu privire la cereri care au ca obiect […] despăgubirea pentru prejudicii care rezultă din activitatea jurisdicțională a instanțelor administrative și a Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă).”

7 Articolul 203 din respectivul cod prevede:

„(1) Acțiunile în despăgubire pentru prejudiciile suferite de cetățeni sau de persoane juridice ca urmare a unor acte, acțiuni sau inacțiuni ilicite ale autorităților administrative și ale agenților acestora sunt examinate în conformitate cu procedura prevăzută în prezentul capitol.

(2) Aspectele nereglementate de prezentul cod privind răspunderea patrimonială în temeiul alineatului 1 sunt reglementate de dispozițiile zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi [Legea privind răspunderea statului și a comunelor pentru prejudicii (DV nr. 60 din 5 august 1988)] sau ale zakon za izpalnenie na nakazaniyata i zadarzhaneto pod strazha [Legea privind executarea pedepselor și arestarea preventivă (DV nr. 25 din 3 aprilie 2009)].

(3) Prezentul capitol privește de asemenea acțiunile în despăgubire pentru prejudiciile cauzate de o încălcare suficient de gravă a dreptului Uniunii, răspunderea patrimonială și admisibilitatea acțiunii fiind reglementate de normele privind răspunderea extracontractuală a statului pentru încălcarea dreptului Uniunii.”

Legea privind răspunderea statului și a comunelor pentru prejudicii

8 Articolul 2c din zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi (Legea privind răspunderea statului și a comunelor pentru prejudicii), în versiunea aplicabilă procedurii principale (DV nr. 94 din 29 noiembrie 2019) (denumită în continuare „Legea privind răspunderea statului și a comunelor pentru prejudicii), are următorul cuprins:

„(1) În cazul în care prejudiciul rezultă dintr-o încălcare suficient de gravă a dreptului Uniunii, acțiunile sunt examinate de instanțe în conformitate cu:

1. Codul de procedură administrativă, în ceea ce privește prejudiciile […] cauzate de activitatea jurisdicțională a instanțelor administrative și a Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă);

2. Codul de procedură civilă, în alte cazuri decât cele menționate la punctul 1 […]

(2) În cazul în care o acțiune în sensul alineatului (1) este îndreptată împotriva mai multor pârâți, aceasta este examinată în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură administrativă în cazul în care o instanță administrativă, Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) sau o persoană juridică este parte în procedură, pentru prejudicii cauzate în cadrul unei activități administrative sau cu ocazia acesteia."

Litigiul principal și întrebarea preliminară

9 Între anii 2007 și 2008, BTK Mobile EOOD, a cărei succesoare în drepturi este BTK, a adresat către două societăți românești facturi având ca obiect furnizarea de cartele și cupoane preplătite pentru servicii de telecomunicații. În aceste facturi, operațiunile respective erau considerate prestări de servicii al căror loc de executare era situat în România și care, prin urmare, nu erau impozabile în scopuri de taxă pe valoarea adăugată (TVA) în Bulgaria.

10 La 20 iunie 2012, NAP a emis în privința BTK o decizie de impunere rectificativă prin care se stabileau datorii de TVA corespunzătoare facturilor menționate. Astfel, în opinia sa, operațiunile în cauză trebuiau calificate drept prestări de servicii al căror loc de executare era situat în Bulgaria și erau, prin urmare, impozabile în acest stat membru.

11 Printr-o hotărâre din 22 noiembrie 2013, completată printr-o hotărâre din 28 ianuarie 2014, Administrativen sad Sofia grad (Tribunalul Administrativ al Orașului Sofia, Bulgaria) a confirmat această decizie de impunere rectificativă în ceea ce privește perioadele fiscale cuprinse între luna decembrie 2007 și luna iunie 2008, considerând totodată că operațiunile în cauză erau livrări de bunuri al căror loc de executare era situat în Bulgaria. Printr-o hotărâre rămasă definitivă din 16 decembrie 2014, Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) a confirmat în întregime hotărârea pronunțată în primă instanță.

12 Printr-o acțiune introdusă la 12 decembrie 2019 la Administrativen sad Sofia grad (Tribunalul Administrativ al Orașului Sofia) și îndreptată împotriva NAP și a Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă), BTK a solicitat, în temeiul articolului 2c din Legea privind răspunderea statului și a comunelor pentru prejudicii coroborat cu articolul 4 alineatul (3) TUE, acordarea de daune interese până la concurența sumei achitate în temeiul deciziei de impunere rectificative, precum și a dobânzilor legale, în cuantum total de 1 808 638,32 leve (BGN) (aproximativ 925 000 de euro). Această societate a solicitat de asemenea acordarea dobânzilor legale pentru o parte din această sumă, pentru perioada cuprinsă între introducerea acțiunii și soluționarea definitivă a acesteia.

13 Aceste sume ar corespunde prejudiciului care decurge dintr-o încălcare suficient de gravă de către NAP și de către Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) a anumitor dispoziții ale Directivei 2006/112/CE a Consiliului din 28 noiembrie 2006 privind sistemul comun al taxei pe valoarea adăugată (JO 2006, L 347, p. 1, Ediție specială, 09/vol. 3, p. 7), în versiunea aplicabilă între luna decembrie 2007 și luna iunie 2008 (denumită în continuare „Directiva TVA"), astfel cum au fost interpretate de Curte în Hotărârea din 3 mai 2012, Lebara (C-520/10, EU:C:2012:264).

14 Printr-o hotărâre din 18 aprilie 2022, Administrativen sad Sofia grad (Tribunalul Administrativ al Orașului Sofia) a respins acțiunea formulată de BTK, statuând în special că nici NAP, nici Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) nu au încălcat în mod grav dreptul Uniunii. NAP ar fi calificat în mod întemeiat operațiunile în cauză drept prestări de servicii și nu ar fi încălcat dreptul Uniunii atunci când a considerat că una dintre condițiile pentru a putea stabili locul de executare a acestor prestări într-un alt stat membru decât Republica Bulgaria, și anume obținerea cardurilor și a bonurilor preplătite de persoane impozabile stabilite într-un astfel de stat membru, nu era îndeplinită.

15 Administrativen sad Sofia grad (Tribunalul Administrativ al Orașului Sofia) a considerat de asemenea că faptul că Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) a calificat operațiunile în cauză drept livrări de bunuri, iar nu drept prestări de servicii era contrară Directivei TVA și Hotărârii din 3 mai 2012, Lebara (C-520/10, EU:C:2012:264). Cu toate acestea, independent de această eroare, acțiunea împotriva deciziei de impunere rectificative nu ar fi putut conduce la un rezultat diferit, din moment ce nu se stabilise că destinatarii livrărilor de carduri și de bonuri preplătite erau persoane impozabile stabilite în alt stat membru. Pe de altă parte, Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) ar fi constatat în mod întemeiat lipsa unor circumstanțe identice în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 3 mai 2012, Lebara (C-520/10, EU:C:2012:264), și la originea adoptării de către NAP a deciziei de impunere rectificative în cauză.

16 BTK a sesizat Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) cu un recurs având ca obiect anularea hotărârii pronunțate în primă instanță la 18 aprilie 2022, care ar fi afectată de o încălcare a dreptului material, de o încălcare substanțială a normelor de procedură și de nemotivare. BTK arată în special că încălcarea dreptului Uniunii rezultată din calificarea eronată de către Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) a operațiunilor în cauză ar reieși din Procedura de constatare a neîndeplinirii obligațiilor EU Pilot 8498/1/TAXU, inițiată de Comisia Europeană împotriva Republicii Bulgaria. Această încălcare, care ar rezulta dintr-o nerespectare vădită a jurisprudenței Curții, ar fi suficient de gravă în raport cu criteriile enunțate la punctul 43 din Hotărârea din 13 iunie 2006, Traghetti del Mediterraneo (C-173/03, EU:C:2006:391).

17 În acest context, BTK a solicitat Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă), care este instanța de trimitere, să sesizeze Curtea cu titlu preliminar. Această parte recunoaște că completul de judecată al acestei instanțe, sesizată cu litigiul principal, este diferit de cel care a pronunțat hotărârea din 16 decembrie 2014, menționată la punctul 11 din prezenta hotărâre. Cu toate acestea, ar exista îndoieli legitime cu privire la imparțialitatea tuturor completelor acestei instanțe, aceasta din urmă fiind pârâtă în primă instanță și exprimând deja opinia potrivit căreia acțiunea introdusă împotriva sa era inadmisibilă sau, în orice caz, nefondată.

18 Instanța de trimitere, observând totodată că BTK nu a invocat argumente concrete cu privire la imparțialitatea subiectivă sau obiectivă a completului de judecată, consideră că are nevoie de lămuriri cu privire la competența sa de a soluționa litigiul principal înainte de a se putea pronunța pe fond.

19 Această instanță arată că, având în vedere particularitățile contenciosului administrativ, legiuitorul bulgar a prevăzut că acțiunile în despăgubire pentru prejudicii care rezultă din activitatea jurisdicțională a instanțelor administrative și a Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) sunt de competența instanțelor administrative, dintre care instanța de trimitere este instanța de ultim grad de jurisdicție. Ea ridică problema dacă această legislație

îndeplinește cerințele articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, care consacră protecția jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii, și ale articolului 47 al doilea paragraf din cartă, privind cerința unei instanțe judecătorești independente și imparțiale.

20 Jurisprudența relevantă a Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la acțiunile introduse împotriva Republicii Bulgaria nu ar permite să se stabilească în mod definitiv dacă o instanță poate judeca o acțiune în cadrul căreia este pârâtă, fără ca aceasta să determine o încălcare a articolului 6 paragraful 1 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).

21 Astfel, instanța de trimitere arată că, în Hotărârile Curții EDO din 10 aprilie 2008, Mihalkov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2008:0410JUD006771901), și din 5 aprilie 2018, Boyan Gospodinov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2018:0405JUD002841707), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a articolului 6 paragraful 1 din CEDO, în contextul acțiunilor în răspundere inițiate împotriva statului în legătură cu activitatea unei instanțe, date fiind legătura profesională a judecătorilor cu această instanță, parte în litigiu, și împrejurarea că plata despăgubirilor care puteau fi acordate trebuia imputată bugetului instanței în cauză.

22 În schimb, în Hotărârile Curții EDO din 18 iunie 2013, Valcheva și Abrashev împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2013:0618DEC000619411), precum și din 18 iunie 2013, Balakchiev ș.a. împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2013:0618DEC006518710), Curtea Europeană a Drepturilor Omului a concluzionat în sensul lipsei unei încălcări a CEDO ca urmare a faptului că despăgubirea pentru prejudiciile cauzate de activitatea fiecărei instanțe ar proveni dintr-un post bugetar specific al acesteia.

23 Instanța de trimitere precizează că, în speță, normele bugetare aplicabile plății eventualelor daune interese în urma deciziei care se pronunță cu privire la litigiul principal sunt analoge celor descrise în cauzele citate la punctul anterior și că bugetele instanțelor destinate despăgubirii ar putea fi majorate, dacă este cazul, de Consiliul Superior al Magistraturii la cererea instanței în cauză. Astfel, remunerarea magistraților și condițiile lor de încadrare în muncă în cadrul unei instanțe nu ar depinde de daunele interese datorate eventual de aceasta.

24 În aceste condiții, Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și articolul 47 din [cartă] se opun unei dispoziții de drept național precum articolul 2c alineatul (1) punctul 1 [din Legea privind răspunderea statului și a comunelor pentru prejudicii] coroborat cu articolul 203 alineatul (3) și cu articolul 128 alineatul (1) punctul 6 [din Codul de procedură administrativă], potrivit căreia acțiunea în despăgubire pentru prejudiciile cauzate de încălcarea dreptului Uniunii săvârșită de Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă), în care [aceasta din urmă] are calitatea de pârâtă, se judecă în ultimă instanță de către această instanță?”

Cu privire la întrebarea preliminară

25 Prin intermediul întrebării preliminare, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și articolul 47 al doilea paragraf din cartă trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia o instanță

soluționează în ultimă instanță, în cadrul unui recurs, o cauză referitoare la răspunderea statului care decurge dintr-o pretinsă încălcare a dreptului Uniunii ca urmare a unei hotărâri pronunțate de această instanță, în care aceasta din urmă are calitatea de pârâtă.

26 În această privință, trebuie amintit, pe de o parte, că, în temeiul articolului 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE, statele membre stabilesc căile de atac necesare pentru a asigura justițiabililor respectarea dreptului lor la protecție jurisdicțională efectivă în domeniile reglementate de dreptul Uniunii, dintre care face parte cel al TVA-ului, în discuție în litigiul principal.

27 Pe de altă parte, trebuie arătat că articolul 47 al doilea paragraf din cartă, care prevede în special dreptul fundamental la o instanță judecătorească independentă și imparțială, se aplică statelor membre, în conformitate cu articolul 51 alineatul (1) din aceasta, în cazul în care ele pun în aplicare dreptul Uniunii. Aceasta este situația în speță, din moment ce litigiul principal privește răspunderea statului pentru o pretinsă încălcare a Directivei TVA.

28 În măsura în care carta prevede drepturi care corespund celor garantate de CEDO, articolul 52 alineatul (3) din cartă urmărește să asigure coerența necesară între drepturile cuprinse în aceasta și drepturile corespunzătoare garantate de CEDO, fără ca aceasta să aducă atingere autonomiei dreptului Uniunii. Potrivit Explicațiilor cu privire la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17), articolul 47 al doilea paragraf din cartă corespunde articolului 6 paragraful 1 din CEDO. În consecință, Curtea trebuie să se asigure că interpretarea pe care o efectuează în prezenta cauză asigură un nivel de protecție care nu îl încalcă pe cel garantat la articolul 6 paragraful 1 din CEDO, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Hotărârea din 11 iulie 2024, Hann-Invest ș.a., C-554/21, C-622/21 și C-727/21, EU:C:2024:594, punctul 46, precum și jurisprudența citată).

29 Pe de altă parte, trebuie amintit că cerința de independență a instanțelor, care este inerentă activității de judecată, ține de conținutul esențial al dreptului la protecție jurisdicțională efectivă și al dreptului fundamental la un proces echitabil, care au o importanță esențială în calitate de garanții ale protecției ansamblului drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii și ale menținerii valorilor comune ale statelor membre prevăzute la articolul 2 TUE, în special a valorii statului de drept (Hotărârea din 11 iulie 2024, Hann-Invest ș.a., C-554/21, C-622/21 și C-727/21, EU:C:2024:594, punctul 49, precum și jurisprudența citată).

30 Potrivit unei jurisprudențe constante, această cerință de independență cuprinde două aspecte. Primul aspect, de ordin extern, impune ca instanța în cauză să își exercite funcțiile în mod complet autonom, fără a fi supusă vreunei legături ierarhice sau de subordonare și fără să primească dispoziții sau instrucțiuni, indiferent de originea lor, fiind astfel protejată împotriva intervențiilor sau a presiunilor externe susceptibile să aducă atingere independenței de judecată a membrilor săi și să influențeze deciziile acestora (Hotărârea din 11 iulie 2024, Hann-Invest ș.a., C-554/21, C-622/21 și C-727/21, EU:C:2024:594, punctul 50, precum și jurisprudența citată).

31 Al doilea aspect, de ordin intern, este legat de noțiunea de „imparțialitate” și vizează echidistanța față de părțile în litigiu și de interesele fiecăreia dintre ele din perspectiva obiectului acestuia. Aspectul menționat impune respectarea obiectivității și lipsa oricărui interes în soluționarea litigiului în afara strictei aplicări a normei de drept (Hotărârea din 11 iulie 2024, Hann-Invest ș.a., C-554/21, C-622/21 și C-727/21, EU:C:2024:594, punctul 51, precum și jurisprudența citată).

32 Astfel, garanțiile de independență și de imparțialitate impuse în temeiul dreptului Uniunii postulează existența unor norme care să permită înlăturarea oricărei îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, în special în ceea ce privește neutralitatea instanței în cauză în raport cu interesele care se înfruntă [a se vedea în acest sens Hotărârea din 8 mai 2024, Asociația „Forumul Judecătorilor din România” (Asociații ale magistraților), C-53/23, EU:C:2024:388, punctul 51 și jurisprudența citată].

33 În ceea ce privește condiția de „imparțialitate”, în sensul articolului 6 paragraful 1 din CEDO, aprecierea sa obiectivă, care este singura pertinentă în speță în raport cu întrebările instanței de trimitere, constă în a stabili dacă această instanță oferea, în special prin compunerea sa, garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în ceea ce privește imparțialitatea sa. Astfel, trebuie să se ridice problema dacă, independent de conduita personală a judecătorilor, anumite fapte verificabile autorizează punerea la îndoială a imparțialității acestora. În această materie, chiar și aparențele pot avea importanță. Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, pentru a se pronunța cu privire la existența unor motive de a pune la îndoială că aceste cerințe de independență sau de imparțialitate obiectivă sunt îndeplinite într-o anumită cauză, poate fi luat în considerare punctul de vedere al unei părți, însă el nu joacă un rol decisiv. Elementul determinant este dacă temerile în cauză pot fi considerate justificate în mod obiectiv [a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 noiembrie 2019, A. K. ș.a. (Independența Camerei disciplinare a Curții Supreme), C-585/18, C-624/18 și C-625/18, EU:C:2019:982, punctele 128 și 129, precum și jurisprudența citată].

34 În lumina acestei jurisprudențe trebuie analizat cazul particular care face obiectul întrebării adresate Curții, și anume cel al unei instanțe care judecă în ultimă instanță, în cadrul unui recurs, o cauză referitoare la răspunderea statului care decurge dintr-o pretinsă încălcare a dreptului Uniunii ca urmare a unei hotărâri pronunțate de această instanță, în care aceasta din urmă are calitatea de pârâtă.

35 În această privință, este necesar să se observe, în primul rând, că principiul acestei răspunderi nu se referă la răspunderea personală a judecătorului, ci la aceea a statului. Or, posibilitatea ca, în anumite condiții, răspunderea statului să fie angajată pentru hotărâri judecătorești contrare dreptului Uniunii nu pare să presupună riscuri deosebite de repunere în discuție a independenței unei instanțe de ultim grad (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctul 42).

36 Curtea a amintit de asemenea că, în lipsa unei reglementări a dreptului Uniunii în materie, revine ordinii juridice interne a fiecărui stat membru atribuția de a desemna instanțele competente și de a prevedea modalitățile procedurale aplicabile acțiunilor în justiție destinate să asigure protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii. Sub rezerva că statele membre trebuie să asigure, în fiecare caz, o protecție efectivă a drepturilor individuale derivate din ordinea juridică a Uniunii, Curtea nu este competentă să intervină în soluționarea problemelor de competență pe care le poate ridica, pe planul organizării judiciare naționale, calificarea anumitor situații juridice întemeiate pe dreptul Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctele 46 și 47, precum și jurisprudența citată).

37 Prin urmare, nu este interzis în principiu unui stat membru să desemneze o instanță ca fiind competentă să se pronunțe în ultimă instanță, în cadrul unui recurs, asupra răspunderii statului pentru prejudiciile cauzate particularilor prin încălcări ale dreptului Uniunii care decurg,

eventual, din una dintre hotărârile acestei instanțe, cu condiția să fie luate măsurile necesare pentru a garanta independența și imparțialitatea instanței menționate, în sensul jurisprudenței citate la punctele 30-33 din prezenta hotărâre.

38 În al doilea rând, în ceea ce privește faptul că, într-un litigiu precum litigiul principal, este posibil ca instanța de ultim grad să fi luat poziție, în calitate de pârâtă în primă instanță, cu privire la chestiunile de fapt și de drept care fac obiectul acestui litigiu, trebuie să se observe că acest statut procedural nu este de natură să repună în discuție imparțialitatea acestei instanțe, cu condiția ca membrii completului de judecată sesizat cu litigiul menționat în ultimă instanță să nu fi participat în niciun mod la apărarea instanței menționate în primă instanță.

39 În această privință, trebuie arătat că împrejurarea că Curtea de Justiție a Uniunii Europene, în calitate de instituție, este pârâtă în proces nu se opune ca un litigiu să poată fi judecat de Curte (a se vedea în acest sens Hotărârea din 25 mai 2000, Kögler/Curtea de Justiție, C-82/98 P, EU:C:2000:282, și Hotărârea din 4 mai 2023, KY/Curtea de Justiție a Uniunii Europene, C-100/22 P, EU:C:2023:377). De asemenea, dreptul fundamental la o instanță judecătorească independentă și imparțială, astfel cum este prevăzut la articolul 47 al doilea paragraf din cartă, nu este încălcat atunci când Curtea este instanța sesizată cu un recurs introdus de Uniunea Europeană, reprezentată de instituția Curtea de Justiție a Uniunii Europene (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 decembrie 2018, Uniunea Europeană/Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, punctul 36).

40 Cu toate acestea, atunci când președintele Curții de Justiție a Uniunii Europene, în calitate de președinte al acestei instituții, a luat decizia de a formula un recurs împotriva unei hotărâri a Tribunalului care privește instituția menționată, dreptul fundamental la o instanță independentă și imparțială al celeilalte părți la procedură nu este considerat garantat decât atunci când președintele Curții în calitate de instanță nu intervine în soluționarea jurisdicțională a cauzei, fiind înlocuit în funcția sa de vicepreședinte (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 decembrie 2018, Uniunea Europeană/Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, punctul 38).

41 Deși, desigur, revine instanței de trimitere sarcina de a examina dacă condiția menționată la punctul 38 din prezenta hotărâre este respectată în litigiul principal, Curtea poate totuși, în cadrul cooperării judiciare instituite la articolul 267 TFUE, plecând de la elementele dosarului, să furnizeze acestei instanțe elementele de interpretare a dreptului Uniunii care i-ar putea fi utile în aprecierea efectelor uneia sau ale alteia dintre dispozițiile acestuia (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 2024, Hann-Invest ș.a., C-554/21, C-622/21 și C-727/21, EU:C:2024:594, punctul 60, precum și jurisprudența citată).

42 În speță, astfel cum a arătat Vivacom Bulgaria și astfel cum reiese din observațiile pârâtei din litigiul principal, poziția Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă), ca pârâtă în primă instanță, a fost exprimată de un funcționar al acestei instanțe mandatat de președintele acesteia. În schimb, din dosarul de care dispune Curtea nu reiese că membrii completului de judecată sesizat cu cauza principală au avut vreun rol în apărarea Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă). Revine însă instanței de trimitere sarcina de a verifica aceste informații.

43 În aceste împrejurări, dacă ele ar fi confirmate, jurisprudența amintită de Vivacom Bulgaria, potrivit căreia noțiunea de „independență” presupune ca instanța în cauză să aibă calitatea de terț în raport cu autoritatea care a adoptat decizia atacată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 ianuarie 2020, Banco de Santander, C-274/14, EU:C:2020:17, punctul 62, precum și Hotărârea

din 7 mai 2024, NADA ș.a., C-115/22, EU:C:2024:384, punctul 46), nu ar fi incompatibilă cu competența unei instanțe de ultim grad de a se pronunța asupra unui recurs într-o cauză în care are calitatea de pârâtă.

44 În al treilea rând, în ceea ce privește cerința de independență și de imparțialitate a judecătorilor, trebuie amintit că normele aplicabile statutului acestora și exercitării funcției lor de judecător trebuie să permită excluderea nu numai a oricărei influențe directe, sub formă de instrucțiuni, ci și a formelor de influență indirectă susceptibile să orienteze deciziile judecătorilor în discuție și înlăturarea astfel a unei lipse a aparenței de independență sau de imparțialitate a acestora care să fie aptă să aducă atingere încrederii pe care justiția trebuie să o inspire justițiabililor într-o societate democratică și într-un stat de drept (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 2024, Hann-Invest ș.a., C-554/21, C-622/21 și C-727/21, EU:C:2024:594, punctul 53, precum și jurisprudența citată).

45 În această privință, mai întâi, din dosarul de care dispune Curtea nu reiese că judecătorii Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) nu beneficiază, în conformitate cu reglementarea bulgară, de garanțiile de natură să le asigure independența și imparțialitatea, aspect a cărui verificare este însă de competența instanței de trimitere.

46 În continuare, decizia de trimitere arată că remunerarea și condițiile de încadrare în muncă ale acestor judecători nu depind de plata unor eventuale daune interese de către această instanță. În aceste condiții, normele bugetare care reglementează plata unor eventuale daune interese ca urmare a deciziei prin care se soluționează litigiul principal nu sunt de natură să dea naștere unei îndoieli legitime în percepția justițiabililor cu privire la independența sau la imparțialitatea acestor judecători.

47 În sfârșit, este necesar să se observe că simplul fapt că mai multe complete de judecată ale unei instanțe sunt în mod succesiv însărcinate cu cauze privind probleme juridice distincte rezultate din aceeași situație nu poate fi suficient pentru a da naștere unor îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, cu privire la independența sau la imparțialitatea acestei instanțe în fiecare dintre aceste cauze.

48 Astfel cum a arătat doamna avocată generală la punctul 39 din concluzii, reiese în schimb din Hotărârile Curții EDO din 29 iulie 2004, San Leonard Band Club împotriva Maltei (CE:ECHR:2004:0729JUD007756201), și din 7 iulie 2020, Scerri împotriva Maltei (CE:ECHR:2020:0707JUD003631818), că, în ipoteza în care aceiași judecători ar trebui să se pronunțe, într-o anumită instanță, cu privire la aspectul dacă au săvârșit erori de interpretare sau de aplicare a dreptului într-o decizie anterioară, ar trebui constatată o încălcare a articolului 6 din CEDO.

49 Trebuie amintit de asemenea că Curtea a statuat că dreptul fundamental la o instanță judecătorească independentă și imparțială, astfel cum este prevăzut la articolul 47 al doilea paragraf din cartă, este respectat atunci când Tribunalul Uniunii Europene, sesizat cu o cerere de despăgubire având ca obiect repararea pretinsului prejudiciu care rezultă din depășirea termenului rezonabil de soluționare, se pronunță cu privire la această cerere într-un complet diferit de cel care a fost sesizat cu soluționarea litigiului care a determinat procedura a cărei durată este criticată (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 noiembrie 2013, Gascogne Sack Deutschland/Comisia, C-40/12 P, EU:C:2013:768, punctul 96, și Hotărârea din 13 decembrie 2018, Uniunea Europeană/Kendrion, C-150/17 P, EU:C:2018:1014, punctele 36 și 37, precum și jurisprudența citată).

50 Or, în speță, din decizia de trimitere, precum și din observațiile scrise prezentate de Vivacom Bulgaria rezultă că niciunul dintre judecătorii care compun completul de judecată sesizat cu litigiul principal nu a făcut parte din cel care a pronunțat hotărârea care se află la originea acestui litigiu. Astfel, este suficient să se constate, fără a fi necesar ca Curtea să se pronunțe cu privire la aspectul dacă ar fi compatibil cu dispozițiile dreptului Uniunii a căror interpretare îi este solicitată ca cele două complete de judecată să fie compuse, fie și numai parțial, din aceiași judecători, că, în împrejurările litigiului principal, o îndoială legitimă în percepția justițiabililor cu privire la independența sau la imparțialitatea Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă) nu poate decurge din compunerea fiecăruia dintre aceste două complete de judecată.

51 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la întrebarea preliminară că articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și articolul 47 al doilea paragraf din cartă trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia o instanță se pronunță în ultimă instanță, în cadrul unui recurs, asupra unei cauze în care această instanță are calitatea de pârâtă, referitoare la răspunderea statului care decurge dintr-o pretinsă încălcare a dreptului Uniunii ca urmare a unei hotărâri pronunțate de instanța menționată, cu condiția ca această reglementare națională și măsurile luate pentru soluționarea acestei cauze să permită înlăturarea oricărei îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, cu privire la independența și la imparțialitatea instanței în cauză.

Cu privire la cheltuielile de judecată

52 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Articolul 19 alineatul (1) al doilea paragraf TUE și articolul 47 al doilea paragraf din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei reglementări naționale în temeiul căreia o instanță se pronunță în ultimă instanță, în cadrul unui recurs, asupra unei cauze în care această instanță are calitatea de pârâtă, referitoare la răspunderea statului care decurge dintr-o pretinsă încălcare a dreptului Uniunii ca urmare a unei hotărâri pronunțate de instanța menționată, cu condiția ca această reglementare națională și măsurile luate pentru soluționarea acestei cauze să permită înlăturarea oricărei îndoieli legitime, în percepția justițiabililor, cu privire la independența și la imparțialitatea instanței în cauză.

Semnături